

En Domfældelse

Martin Andersen Nexø

1 **STOR-KØBENHAVN** – ja ja, grin De bare! Men der kan gø adskillige Lopper paa én Gang her i Byen uden at rage uklar af hinanden. Og alligevel gik det sgu galt for Kristian Gren – den revnede med andre Ord.

Længe siden? Det var den Gang Vorherre var en lille Dreng – eller kanske Aaret efter; 5 jeg hænger mig ikke i Almanaken. Og vil De ikke tro det, kan De jo sige Løgn. Spyt bare væk – værsgod!

For Resten vil jeg bare sige, at det er kun sørgeligt. For naar man har vært lige ved og klippe Millionen, saa er det ikke morsomt og skulle sige: Aa, hold mig i Benene Kresjan, mens jeg skyller min Skjorte over Bolværket. Han vilde immervæk æde de smaa, ser De, 10 og saa blev han sgu selv ædt for en Gangs Skyld. Men der kommer han, saa kan De jo faa det hele af ham selv; jeg skal ikke ligge i vejen for Genkendelsens Sødme.

Den lille svampede Stymper dør, med Kinder af Bankekød, det var altsaa Kristian Gren, ham der for blot ti Aar siden kom hjem fra Amerika, gnistrende af Energi, begavet, uhyre dygtig, men lidt for haardhændet efter hjemlige Forhold. Jeg hade mine Grunde for 15 at følge ham og husker tydeligt, hvordan han tog i med de bare Næver, saa andre glemte deres eget for at maabe. Han kom fra de store Verdensgartnerier med ny Lærdomme, vendte op og ned paa Faget og Aarstiderne – vakte Kapløbet herhjemme om Sæsonnyheder og de høje Priser. Han forstod den Kunst at lægge Planterne hen og sove, og kalde dem frem til Blomstring naar der var Brug for dem – uanset hvad Almanaken sae. Han 20 var selvskreven Leverandør til de repræsentative Fester og præsterede det umulige – til umulige Priser. Takket være ham kunde en kendt Diplomat tillade sig den Overdaadighed at foranstalte Blomsterkorso midt i Vinterens Hjærte.

Naa, de andre lærte ham efterhaanden Kunsten af; tog han et Skridt i Aar, gjorde de ham det efter næste Aar. Men han havde Evnen til at forny sig, ingen vidste hvad det næste 25 blev. Alle maatte de ha et Øje med ham.

Da der ikke var mere at gøre med Blomsterne, købte han Jord i Overdrevet; lige i Hjær- tet af Grundspekulationen slog han sig ned og gav sig til at dyrke Grønsager. Og med det samme var han naglet fast i alle deres Bevidsthed, der færdes paa Københavns Grønttorv. Betjentene, Haandlangerne, Byens tusend Grønhandlere og alle Gartnerne fra Overdre- 30 vet tænkte mere paa ham end paa sig selv; de nævnede hans Navn oftere end de spyttede. Frederiksberg Politi kendte ham ogsaa; hveranden Morgen blev han noteret for uagtsom Kørsel. Han hade brugt Natten til at »præparere« Grønsagerne; nu tog han sig et Blund paa Bukken mellem de to Slag, mens den store gule Kassevogn jog slingrende langs de blundende Villaveje og tog alle Hjørner i kort Sving.

35 Paa Torvet vidste enhver selv de mørkeste Morgener, naar Gren var kommet og hvor han holdt i Dag. Det maatte være en løjerlig Dødbider af en Handelsmand, der ikke for et Øjeblik slap sit eget for at skaffe sig Underretning om, hvad Gren hade at møde op med. Fem Minutter efter at Torvet var sat, kendte enhver hans Overraskelser og gjorde sine egne Chancer op derefter; i Løbet af en Time passerede alle Byens Grønhandlere hans 40 Vogn og bortførte i dyre Domme hver sin Mundsmag af Aarstidens Raritet.

»Du er en Aagerkarl,« sae de bandende.

Men Gren var ikke sentimental.

»Kan I faa det billigere andet Steds, saa værsgod!« sae han smilende.

De købte knurrende, men købe maatte de; enhver selv den mindste Grønthandler i
45 Smaagadens Kælder har sin Forretningsære.

Et Aar under Jul var han ene paa Torvet med Rødkaal – for alle andre var den mislyk-
ket. Hans egen var ikke videre bevendt, men Rødkaal var det allenfals. Værsgod, 4 Kr.
Snesen – for Hoder ikke større end en knyttet Haand. Baggadens Grønthandlersker, der
kan hente hele Dagens Omsætning i en Armkurv, slog sig sammen 3-4 om en Snes, – for
50 at ingen skulde sige deres Forretning paa, at den ikke førte Dagens Vare. Paa mindre end
en Time solgte Gren 1000 Snese. Smaahandlerne fik ingen Avance paa den Vare; de fleste
kviede sig ved at tage de 20 Øre pr. Hode og solgte med Tab. Men de huskede ham det;
om Sommeren maatte han undersælge alle andre for overhodet at faa Handel.

»Naa, Gren,« sae Sidemændene spottende, »du vil nok vente til vi andre har udsolgt,
55 og saa sætte Prisen op.«

Men Gren lo blot.

»Min Tid kommer ogsaa nok,« svarede han roligt.

Den kom næste Vinter. Sidst – da han var ene om Rødkaalen – hade hele Torvet svøm-
met i Purrer, de flød alle Vegne – paa Stenbroen, i Skarnkasserne, de laa og raadnede i
60 Rummet under Grønthandlernes Bod; ingen gad se dem mere, de kostede en Slik. Det
kunde ikke betale sig at trække dem op af Jorden og bundte dem; de fik Lov at staa og
raadne derude, saa gødede de dog. Klog af Skade holdt man sig om Foraaret borte fra en-
hver Tanke om Purreavl; kun Kristian Gren tog ikke ved Lære, men satte en hel Td. Land
med Purrer. Næste Vinter stod han ene Mand paa Torvet med 100,000 Purrer og bestemte
65 selv sin Pris – 2 Kr. Snesen, værsgod! Og han satte tilmed Snesen ned fra de hævdundne
22 Stykker til 20.

Grønthandlerne stejlede og satte væk, da de hørte Prisen – nu blev han dem dog for
amerikansk. Men de kom igen, i store Kredse, skelede til Purrerne, befølte dem og gik
bandende deres Vej for saa at vende om med et Ryk og skælde ham Huden fuld – Kæl-
70 tring, Blodhund! De sae *De* til ham af lutter Haan. Gren smilede og lod sig ikke bringe ud
af sin Ro. »Hvor mange Snese skal jeg lægge til Side til dig?« spurgte han. Saa blev de
aldeles ustyrlige og truede med Prygl. De stod i Klynger henne paa Stenbroen og talte højt
om ham. Men Gren lod dem skabe sig saa tosset de vilde; han vidste omtrent hvad hver
enkelt af dem hade Brug for, og var godmodig nok til at lægge det af til dem. Og naar de
75 kom luskende bag om Vognen for at gøre deres Bestilling saa ingen saa det, pegede han
blot paa Bunken. Han holdt disse Mennesker i sin graadige Haand, og blev ikke vred fordi
de skumlede lidt.

Paa fjorten Dage tog Gren 10.000 Kr. ind for Purrer. Det gik med dem som med Rød-
kaalen, Smaafolk kviede sig ved at tage 10 Øre for en Purre og foretrak at sætte Penge til
80 fremfor at forlange en Pris, der fik èn til at føle sig som Optrækker, selv om man hade den
bedste Samvittighed. Men fra nu af erklærede de Kristian Gren aaben Krig.

Gren lo af dem og købte ti Tønder Land uden for Valby til 10.000 Kr. pr. Td. Land. Det
var en god Forretning; faa Dage efter blev han budt 15.000, men vilde ikke sælge. »Der
maa komme en Gade herud ad snart,« sae han, »– jeg holder det.« Saa slog han Jordbær
85 i det hele.

Gren regnede al Ting ud paa amerikansk og lærte bestandig fra sig; det var ham der
først gjorde Gartnerne begribeligt, at naar der var Overflod af en Vare skulde de pløje
Halvdelen ned for at holde Prisen oppe paa Resten. »Vi faar lige stort Udbytte og slipper
for det halve Arbejde,« sae han. De større Handlende tog ingen Forargelse; højere Pris
90 gier højere Avance. – Men alle de tusend smaa Forhandlere, der ingen Forretningsuddan-

nelse har og aldrig kan vænne sig af med at tænke og føle for Fattigmand, de oprørtes over denne ny Fremgangsmaade.

Deres Had var nu saa stærkt, at de gav Afkald paa alt og gik langt uden om hans Vogn; selv naar han solgte langt under andre, søgte de ham ikke. En Tid lo han ad det. »Min Tid
95 kommer nok igen,« sae han og forsøgte flere Gange et Hovedslag. Enhver husker saaledes det Aar, Byen første Gang blev forsynet med Hjemmeradiser allerede i Februar – det var Grens Bedrift. Men det hjalp ikke – han var mærket af de mange. Med den tunge Forbandelse, der ligger i at netop Livets fattige tager deres Ting og gaar!

Flugten greb om sig, stille, men sikkert som en Panik. Torvebisserne vilde ikke gaa
100 ham til Haande; naar han kaldte, var de døde; sae han sit raske: »I kan gaa ned og tage jer en Sort paa min Regning!« saa luskede de af Vejen som efter et Spark. Folk, han var i god Forretningsforstaaelse med, kom pludselig og forlangte Afregning – smittede af dette ubestemmelige, der hang som en Sigtelse over ham – for intet eller for alt muligt. Og en Dag hændte det, at en Fordring paa ham gik fra Mand til Mand Torvet rundt – for en
105 latterlig lille Del af sit Paalydende. Gren var ikke mere til Agters, end han sagtens kunde smække dem det fulde Beløb lige i Synet; men han vidste ikke noget om det.

Nu hændte det mer end én Gang, at han maatte ud for sit eget Fif og pløje en Vare ned; og en Dag blev han helt borte fra Torvet. »Der er ingen, der vil handle med mig mere,« sae han mismodigt. Han gik og satte sine erhvervede Skillinger til og maatte tilsidst lade
110 Ejendommen stryge for det første det bedste Bud – netop som Kommunen udrullede sine store Planer over Egnen derude. Et halvt Aar til blot, og han hade som sagt klippet Mil-lionen.

Da det gik op for ham, hvor nær han hade været Lykken, var det forbi med hans Modstandskraft. Han kom frem af sin Ensomhed, hvor han hade siddet paa Lur efter en ny
115 Chance, og dukkede op paa Grønttorvet igen, opløst allerede ved Sekstiden om Morgen-en, med Nat i Klæderne, til Fals for den første den bedste der vilde gi en Sort. For at skynde paa de »Sorte« blev han tjenstvillig, og lidt efter lidt gled han ind i alle en regulær Torvebisses Smaaforretninger, besørgede Varer ud, tog sig af Hestene, hentede flækket Surbrød med belagt til dem der ikke selv kunde forlade deres Vogn.

120 Gaa selv ud og se ham, men helst en Vintermorgen ved Sekstiden, naar Byen sover og Kulden og Mørket gør det ækelt at være til. Fra alle Sider ruller Vognene ind, og Torvet ligger og arbejder i Gylp som en stor Fødepumpe – det er nok værd at se.

Gren selv træffes i en af de Kælderbeværtninger, der ligger paa Torvets nordre Side og har deres Søgning før ni om Formiddagen. Der sidder han og hænger til der kommer Slag
125 i Tingene, saa er han med. Hele Torvet er fremledes hans; han er paa Færde overalt og tager sig af Sagerne, som kunde de være hans egne; sin gamle Smartness har han endnu nogle Stumper af, og de andre Bisser kan ikke lide ham. Naar Handelsmændene er nede for at faa en Hjærtstyrkning, holder han uopfordret Øje med Vognene; han stoler ikke paa de Knægte der bestrider Salget saa længe, og griber ofte ind. Bagefter dukker han ned
130 i Kælderen og aflægger Rapport.

»Det er godt, Gren,« sier de aandsfraværende og stikker ham en Halvtredsøre.

Han kender alle Torvets svingende Konjunkturer, og undertiden afgør han en Forretning paa Hundreder, mens Manden selv sidder nede i Kælderen og bryder sig om ingen-
135 ting. Gren faar halvtreds Øre for sin Ulejlighed og er himmelhenrykt – han har til Gavns lært at indordne sig under det almennyttige.

Højere end til halvtreds Øre spænder han ikke sine Fordringer, saa falder han ned i Kælderen og sidder og drømmer over de meget store Snapse og et forsvindende lille Glas

Øl. Saa er han hverken til at hugge eller stikke i. Han sidder og drømmer sig den gamle Gren, ingen Djævel kan faa ham til at bestille noget, saa længe han har en Øre paa Lommen. Bedst som han sidder, slaar han ud med Haanden og siger med en Røst af gamle Dages Hovenhed: »Tag dig en Sort paa min Regning, gamle Knast!« Saa kommer han i Tanke om, at han selv er Torvebissen – og sjokker hen til Disken i sine fladbundede Kapsko.

Gaa ud og se paa ham! Som han er, er han et Produkt af Retskaffenheden i det »Stor-København«, hvor alle fremdeles kender hinanden. Han ligner enhver i Dybet: slapfed, ¹⁴⁵ blaalig, hundsk. Hans Ydre røber ingen Træk af fordums Storhed, men enhver paa Torvet kan give Dem Præmisserne til Dommen: *Ære og Gods forbrudt!*